dussõjalaste IV kongressil volitati keskliidu juhte jätkama alustatud aktsiooni. Ka võeti vastu keskliidu uus põhikiri, millega kõvendati juhtivate organite võimu. Et seekordki ei saavutatud Riigikogu ja keskliidu kava vahel kokkulepet, algas pinev võistlus rahvahääletusele viimisel kahe kava vahel; seejuures Riigikogu püstitas vabadussõjalaste eelnõule tõkkeid. Kaldudes tegelikult üha enam autoritaarsete režiimide poolt proovitud meetodite alusele, pidas keskliit S-i juhtimisel energilist võitlust Riigikogu eelnõu ja üldse erakondade vastu ning väitis, nagu oleks isegi majanduslik langus tekkinud kehtiva erakondade-süsteemi tagajärjel. Sugestiivse kõnemehena suutis S. majanduskriisi olustikus koondada enda selja taha rahulolematute laiu hulki kõigist kihtidest. Seetõttu Riigikogu teinegi Põhiseaduse eelnõu lükati rahvahääletusel J. Tõnisson'i valitsuse ajal juunis 1933 suure enamusega tagasi, saades poolt 161 595 ja vastu 333 107 häält. Pärast seda jätkasid vabadussõjalased senisest veelgi hoogsamat kihundamist oma eelnõu kasuks, korraldades massiliselt rahvakoosolekuid, kuna demokraatlikud ringkonnad tegid sellele vastupropagandat. Poolsõjaväelise korra alusel organiseeritud vabadussõjalaste, E. Sotsialistliku Töölispartei jt. seda laadi ühikute vahel valitsenud pinevas õhkkonnas pandi aug-s 1933 kehtima kaitseseisukord ning suleti E. Vabadussõjalaste Keskliit ühes kõigi temasse kuuluvate liitudega; samuti suleti teised sõjaväelise ilmega parteiorganisatsioonid. Valitsuse ja Riigikogu poolt teostatud krooni devalveerimise, sõjalaevade müügi ja vabadussõjalaste poliitilise liikumise vastu sihitud surveavalduste ning tõkete (tõsteti oluliselt eelnõu vastuvõtmiseks vajalikku kvoorumit) tõttu vallandunud käärimise kestel võeti rahvahääletusel 14.—16. okt. 1933 vabadussõjalaste Põhiseaduse muutmise eelnõu vastu rõhuva enamusega, saades poolt 416 878 ja vastu 156 894 häält. Kaitseseisukorra kaotamise järel ametisse astunud K. Päts'i valitsuse ajal asutasid tegevusloa saanud vabadussõjalased (vapsid) S-i juhtimisel okt-s 1933 uue organisatsiooni, Eesti Vabadussõjalaste Liidu; nad reorganiseerisid ja laiendasid liikumist nüüd juba täielikult omaksvõetud juhiprintsiibi alusel. Võrus nov-i alguses 1933 salajaselt kokkukutsutud erakorralisel kongressil, millest võtsid osa ainult liidu kitsamate juhtivate ringkondade esindajad ja maakondade aktsioonijuhid, otsustati osa võtta omavalitsuste, Riigikogu ja riigivanema valimistest. Sealsamas vastuvõetud kodukorraga kutsuti põhikirjale vastukäivalt ellu Eesti Vabadussõjalaste Liidu peastaap. Selle kui ka peastaabi propagandaosakonna juhiks määrati S. Võeti tarvitusele kohtadele nimetamise kord. Suuremate aktsioonide puhuks võidi kogu liikumise juhtimine anda ühe isiku — aktsioonijuhi — kätte, kellele allusid maakonna, khk-a ja külakonna juhid oma kompaniidega, rühmadega jne. Erilisiks löögiühikuiks olid nn. korrapidajaühikud. Eesti Vabadussõjalaste Liit, kelle keskjuhatuse ja nõukogu esimeheks valiti dets-s 1933 peetud kongressil A. Larka ja mõlema organi abiesimeheks S., arendas viimase eestvõttel ägedat propagandat parlamentaarse valitsemisviisi põhimõtete vastu, eesmärgiga haarata riigivõim. Kokkukõlas sündmuste arengu suunaga võtsid nov-s s. a. rahvussotsialistid eesotsas W. v. zur Mühlen'iga võimu ka balti-saksa erakonnas ja seadsid sisse juhisüsteemi. See kui riigikorravastane süsteem aga likvideeriti ja paljastatud salaühing „Balti vennaskond" suleti (dets-s 1933). Viimastele sammudele reageerisid vabadussõjalased marksismi vastu võitlemise eelnõu esitamisega Riigikogule. Omavalitsuste valimistel saavutasid vabadussõjalased jaan-s 1934 suuremais linnades ülekaalu. 1933. a. parandatud Põhiseaduse kehtimahakkamise (24. jaan-l 1934) järel, seoses riigivanema (sisult presidendi) ja Riigikogu valimiste väljakuulutamisega ja riigivanema-kandidaatide (selleks oli vabadussõjalaste poolt A. Larka) ülesseadmisega paisus vapside propaganda seninähtamatu ulatuseni. Ei põrgatud tagasi näiteks ka võistlevate, riigivanema kohale kandideerivate riigimeeste ja E. Vabadussõja-aegse ülemjuhataja isikute mustamisest. Et kehtiva korra vastu ülespiitsutatud massid ja rahulolematute elementide poolt instruktsioonide kohaselt kasutatud sündsuseta võtted ning terroriseerivad surveavaldused ähvardasid riigi siserahu ja välisjulgeolekutki, otsustas K. Päts'i valitsus liikumise lõpetada. 12. III 1934 pandi kehtima kaitseseisukord ja sõjavägede ülemjuhatajaks nimetati kindral J. Laidoner (vt. ka *Suppl.*). Lii-

Eesti biograafilise leksikoni tÃƒÂ¤ienduskÃƒÂ¶ide, 1940, lk. 308